

Regeringens proposition

2003/04:74

Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och
lagen om hemlig kameraövervakning

Prop.
2003/04:74

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Harpsund den 4 mars 2004

Göran Persson

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål och lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning skall fortsätta att gälla till utgången av år 2007.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2	Lagtext.....	4
2.1	Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål ..	4
2.2	Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.....	5
3	Ärendet och dess beredning.....	6
4	Nuvarande regler	6
4.1	1952 års tvångsmedelslag	6
4.2	Lagen om hemlig kameraövervakning.....	7
5	Överväganden och förslag.....	8
Bilaga 1	Förteckning över remissinstanserna	10
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 mars 2004	11

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2003/04:74

Regeringen föreslår att riksdagen
antar regeringens förslag till

1. lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål,
2. lag om fortsatt giltighet av lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål

Härigenom föreskrivs att lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, som gäller till utgången av år 2004¹, skall fortsätta att gälla till utgången av år 2007.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2002:15.

2.2 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen
(1995:1506) om hemlig kameraövervakning

Prop. 2003/04:74

Härigenom föreskrivs att lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning, som gäller till utgången av år 2004¹, skall fortsätta att gälla till utgången av år 2007.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2002:16.

Lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål innehåller tillägs- och undantagsbestämmelser till den grundläggande regleringen i rättegångsbalken i fråga om straffprocessuella tvångsmedel. Lagen, som är tidsbegränsad, gäller vid förundersökning angående vissa brott mot rikets säkerhet och vissa andra grova brott. Efter den senaste förlängningen av giltighetstiden gäller lagen till utgången av år 2004 (prop. 2001/02:17, bet. 2001/02:JuU3, rskr. 2001/02:45, SFS 2002:15).

Lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning trädde i kraft den 1 februari 1996 (prop. 1995/96:85, bet. 1995/96:JuU11, rskr. 1995/96:125). I lagen regleras de brottsutredande myndigheternas möjligheter att använda dolda fjärrmanövrerade kameror vid förundersökning i brottmål. Lagen är i likhet med 1952 års tvångsmedelslag tidsbegränsad till utgången av år 2004 (prop. 2001/02:17, bet. 2001/02:JuU3, rskr. 2001/02:45, SFS 2002:16).

För att inte lagarna skall upphöra att gälla vid utgången av 2004 måste giltighetstiden förlängas på nytt. Justitiedepartementet har i anledning av detta utarbetat en promemoria. Promemorians förslag överensstämmer med propositionens förslag. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2003/7972/Å).

Lagrådet

Med hänsyn till att förslagen i propositionen uteslutande avser förlängning av giltighetstiden av de två lagarna anser regeringen att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

4 Nuvarande regler

4.1 1952 års tvångsmedelslag

Lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål gäller vid förundersökning angående vissa brott som för landets säkerhet ansetts särskilt allvarliga. Den omfattar allmänfarliga brott som sabotage och grovt sabotage samt mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage samt flygplatssabotage om något av dessa brott innefattar sabotage. Därutöver omfattar lagen dels vissa högmålsbrott som uppror och olovlig kårverksamhet, dels vissa brott mot rikets säkerhet, t.ex. spioneri. Vidare omfattas fr.o.m. den 1 juli 2003 även terroristbrott (prop. 2002/03:38, bet. 2002/03:JuU12, rskr. 2002/03:148). Lagen gäller också försök, förberedelse och stämpling till dessa brott, om sådan gärning är straffbar.

I förhållande till regleringen i rättegångsbalken innebär lagen utvidgade möjligheter att använda tvångsmedlen häktning, beslag, kvarhållande av postförsändelse m.m. samt hemlig teleavlyssning och

hemlig teleövervakning. Lagen innehåller också bestämmelser som innebär att hemlig kameraövervakning kan användas på mindre stränga villkor än vad som följer av lagen om hemlig kameraövervakning.

Enligt 1952 års tvångsmedelslag kan en s.k. utredningshäktning fortgå under fyra veckor jämfört med bestämmelserna i rättegångsbalken enligt vilka en person kan vara utredningshäktad en vecka. Vidare krävs inte, till skillnad från rättegångsbalken, något lägsta straff i straffskalan för brottet för att ta skriftliga meddelanden i beslag. Kvarhållande av postförsändelse kan också i vissa brådskande fall meddelas av förundersökningsledaren eller åklagaren. Enligt rättegångsbalkens regler är det alltid rätten som beslutar i dessa fall.

1952 års tvångsmedelslag innehåller även från rättegångsbalken avvikande bestämmelser om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. Tillstånd till dessa tvångsmedel får lämnas vid misstanke om brott som anges i 1952 års lag, även om det är föreskrivet lindrigare straff än vad som krävs enligt rättegångsbalken. Åklagaren får i brådskande fall själv besluta om användning av tvångsmedlen. Har åklagaren gjort detta, skall han eller hon genast anmäla det hos rätten, som skyndsamt skall pröva ärendet.

4.2 Lagen om hemlig kameraövervakning

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda TV-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas. Förutsättningarna för att sådan övervakning skall få ske är i huvudsak desamma som gäller för hemlig teleavlyssning. Bland annat skall rätten besluta om tvångsmedlet och förundersökningen gälla misstanke om brott för vilket det är föreskrivet fängelse i minst två år eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om sådan gärning är belagd med straff. Övervakningen får endast avse sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Ett beslut om hemlig kameraövervakning omfattar inte ljudupptagning.

Riksdagen antog förra året regeringens proposition 2002/03:74 Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering (bet. 2003/04:Ju42, rskr. 2003/04:14). Vissa ändringar gjordes därvid i lagen om hemlig kameraövervakning innebärande bl.a. att hemlig kameraövervakning skall få användas även i fall då minimistraffet inte uppgår till två år om det enskilda brottets straffvärde kan antas överstiga två års fängelse. Vidare beslutades att hemlig kameraövervakning i vissa fall skall få användas för att övervaka en brottsplats eller dess omgivningar i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet. De föreslagna ändringarna träder i kraft den 1 oktober 2004.

Regeringens förslag: Giltighetstiderna för 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning förlängs till utgången av år 2007.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. *Riksåklagaren* understryker att det är angeläget att lagstiftningsarbetet med att permanenta lagarna och inordna dem i det övriga regelsystemet är prioriterat och anser att den föreslagna tiden för förlängningen är för lång. *Sveriges advokatsamfund* har ifrågasatt behovet av de båda lagarna.

Skälen för regeringens förslag: 1952 års lag tillkom med anledning av den politiska oro som rådde i världen efter andra världskriget. Lagen som är tidsbegränsad har förlängts upprepade gånger. Efter den senaste förlängningen gäller lagen till utgången av 2004. Lagen har nu varit i kraft i över 50 år. Även lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning är tidsbegränsad. Lagen gällde först till utgången av 1996 och har därefter förlängts fyra gånger och gäller nu till utgången av 2004.

Det finns alltså ett behov av bestämmelser av den typ som finns i 1952 års lag för att effektivt kunna bekämpa allvarliga brott som rör landets inre och yttre säkerhet. Brottslighet av sådan karaktär har under de senaste åren fått allt mer ökad aktualitet och prioritet, bland annat mot bakgrund av terrordåden i USA den 11 september 2001. Det finns när det gäller dessa brott ett tydligt behov av att ha effektiva verktyg för att motverka risken för terroristhandlingar men också för att fungera väl i det internationella samarbetet mot terrorism. När det gäller hemlig kameraövervakning visar erfarenheterna att hemlig kameraövervakning är ett värdefullt hjälpmedel vid utredningen av grova brott. Spaning har kunnat utföras i situationer där det annars inte skulle ha varit möjligt. Som tidigare har nämnts har regeringen föreslagit att tillämpningsområdet för hemlig kameraövervakning skall utvidgas. Riksdagen har godtagit denna bedömning. De lagändringar som gjorts under senare tid har också skett med utgångspunkt från att de båda tidsbegränsade lagarna alltså skall gälla framöver. För att inte lagarna skall upphöra att gälla måste giltighetstiderna förlängas på nytt.

Frågan uppstår då om giltighetstiden för de båda lagarna skall förlängas ytterligare några år eller om de båda lagarna skall permanentas. Det finns inte något som nu tyder på att behovet av regleringen skulle minska eller att regleringen under överskådlig framtid skulle utmönstras ur lagstiftningen. Det finns alltså goda argument för att på sikt permanenta de båda lagarna. Vid ett sådant lagstiftningsarbete finns det skäl att överväga såväl brottskatalog som behovet av särregler när det gäller 1952 års lag. Vidare finns anledning att överväga lagtekniska och systematiska frågor, t.ex. förhållandet till rättegångsbalken och skälen för respektive mot att inarbeta dessa båda lagar i rättegångsbalkens regelverk. Tillräckligt beredningsunderlag finns inte för att nu göra dessa överväganden.

Mot bakgrund av vad som anförts finns det skäl att ytterligare en tid Prop. 2003/04:74
avvakta frågan om att permanenta lagstiftningen. Enligt regeringens
uppfattning är den förslagna tiden väl avvägd med hänsyn till den tid
som kan förväntas åtgå för den fortsatta beredningen av ärendet.

Förslagen medför inte några kostnader för staten.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2003/04:74
Bilaga 1

Riksdagens ombudsmän, Hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Sveriges advokatsamfund och Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 mars 2004

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Ulvskog, Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad, Lund, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin

Föredragande: statsrådet Bodström

Regeringen beslutar proposition 2003/04:74 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning.